

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

ปัจจุบันอัตราการเกิดและการตายของประชากรมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง ในแต่ละปีซึ่งจะมีผลทำให้ประชากรของประเทศมีอายุเฉลี่ยยาวนานขึ้น ก้าวเข้าสู่ภาวะผู้สูงอายุ อย่างรวดเร็ว และจากการคาดประมาณประชากรไทยในระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2543 - 2568 โดยมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย ได้สรุปรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2557 พบว่า ประเทศไทยได้กลายเป็น “สังคมสูงวัย” มาตั้งแต่ ปี 2548 แล้ว เมื่อสัดส่วนประชากรสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) สูงถึงร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด ประเทศไทยกำลังกลายเป็น “สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์” เมื่อประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมีมากถึงร้อยละ 20 ใน ปี 2564 หรือในอีกเพียง 7 ปี ข้างหน้า และคาดว่าจะเป็นสังคมสูงวัยระดับสุดยอดในอีกไม่ถึง 20 ปี ข้างหน้านี้เมื่อประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมีสัดส่วนถึงร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2558)

จากการเปลี่ยนแปลงด้านประชากรดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างอายุทางประชากรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นในอนาคตคุณลักษณะของผู้สูงอายุไทยจะเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน เนื่องจากปัจจุบันมีบุคคลที่อยู่ในวัยสูงอายุจำนวนมากที่เป็นบุคคลมีความรู้ ความสามารถ และยังคงมีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ความสามารถ ภูมิปัญญา รวมทั้งประสบการณ์ที่มีอยู่อีกทั้งยังได้ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือและเกื้อกูล และทำคุณประโยชน์ต่อสังคมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมที่แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการทำหน้าที่ และมีบทบาททางการเมืองในสังคมนั้น

ปัจจุบันมีผู้สูงอายุที่เกษียณอายุจากการทำงาน เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมต่างๆ มากมาย เช่น กิจกรรมอาสาสมัครบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมส่งเสริมการออกกำลังกาย กิจกรรมทางศาสนาและสืบทอดวัฒนธรรม กิจกรรมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น เป็นต้น ทำให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ผ่านมา ที่สามารถตอบสนองความต้องการซึ่งกันและกันได้ ส่งผลต่อความตระหนักถึงคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ (โสภิตา เมธาวี, 2535, หน้า 28-66, สุรกุล เจนอบรม, 254, หน้า 41-59 และอรุณศิริ เมฆพัฒน์, 2546, หน้า 72-96) ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ที่มุ่งเน้นในการส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของตนเองในฐานะบุคคลผู้ที่ยังมีความสามารถ ทำคุณประโยชน์ต่อสังคม ในวัยเกษียณอายุจากการทำงาน โดยเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เข้าไปมีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทางสังคมมากขึ้น

รัฐบาลเล็งเห็นและได้ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุมากขึ้นต่อเนื่อง นโยบายบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลด้านผู้สูงอายุปัจจุบัน ได้จัดให้กำหนดเป็นนโยบายเร่งด่วนในปีแรกและเป็นนโยบายหลัก 4 ปี ถือได้ว่าเป็นการให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุซึ่งนับวันจะมีเพิ่มมากขึ้นในสังคม และในอนาคต ผู้สูงอายุเป็นอีกกลุ่มบุคคลที่จะมีบทบาทต่อการพัฒนาและการกำหนดทิศทางในระบอบประชาธิปไตยของประเทศในภายหน้า จะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันเมื่อผู้สูงอายุหลายคนปลดเกษียณจาก

วัยทำงานแทบทุกอาชีพทั้งเพศชายและเพศหญิง ก็จะทำให้ความสนใจทางการเมืองหรือไม่ก็เข้าไปมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมมากขึ้น ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย โดยมีสาระสำคัญในการคุ้มครองส่งเสริม ขยายสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ลดการผูกขาดอำนาจรัฐและเพิ่มอำนาจให้แก่ประชาชน การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมือง นับได้ว่าเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญ เนื่องจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเป็นรูปแบบหนึ่งตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน โดยมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะจะเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงระดับการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศนั้นๆ ซึ่งรัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมที่ประชาชนกระทำหรือดำเนินการทางการเมือง โดยความสมัครใจหรือได้รับการจูงใจ หรือการโน้มน้าวจากภายนอก เช่น บุคคลอื่น พรรคการเมือง หรือสถานการณ์ เพื่อต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจในกิจการต่างๆ ของรัฐ โดยประชาชนได้กระทำการต่างๆ ทั้งที่เป็นทางตรงและทางอ้อม อาจเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว หรือต่อเนื่อง และใช้วิธีที่ถูกต้อง โดยได้รับการยอมรับตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม การกระทำนั้นมุ่งประสงค์ที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะและการเลือกผู้นำทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นระดับชาติหรือระดับท้องถิ่นโดยเน้นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องเป็นการกระทำโดยสมัครใจ จึงเป็นประเด็นที่สนใจศึกษาว่า “นโยบายผู้สูงอายุจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่นอย่างไร”

ตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) ของรัฐ ได้กำหนดนโยบายของผู้สูงอายุ ไว้ 5 ยุทธศาสตร์ โดยครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ 1) ด้านเศรษฐกิจ ที่รัฐได้พิจารณาเกี่ยวกับรายได้ของผู้สูงอายุ คือ การจัดให้มีหลักประกันรายได้ เป็นเบี้ยยังชีพแบบขั้นบันได 2) ด้านสังคม มีการสนับสนุนโครงการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยให้ได้เข้าถึงการบริการอย่างมีศักดิ์ศรี มีคุณภาพ และเป็นธรรม เช่น โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค รวมทั้งให้มีระบบการฟื้นฟูสุขภาพในชุมชน มีการประชาสัมพันธ์เชิงรุกเพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพผ่านสื่อแขนงต่างๆ อย่างเป็นระบบ และจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุสร้างความพร้อมในการเป็นสังคมผู้สูงอายุ และ 3) ด้านการเมือง มีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุร่วมเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมภายใต้หลักคิดที่ว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์สูง เห็นควรให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาบ้านเมือง

การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนและสังคม นั้นเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีการติดต่อ สื่อสาร และพบปะสังสรรค์ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม ซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ในวัยเดียวกัน ใกล้เคียงกัน หรือต่างวัย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรูปแบบและลักษณะของกิจกรรมสังคมที่ผู้สูงอายุได้มีโอกาสเข้าร่วมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกิจกรรมต่างๆ ของสังคมนั้น นอกจากนี้จะเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ แล้วยังเป็นการทำให้ผู้สูงอายุได้มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดีโดยที่ได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ทางสังคม ด้วยการร่วมทำ

กิจกรรมกับบุคคลอื่น ขณะเดียวกันการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมของผู้สูงอายุ ยังจะเป็นเงื่อนไขสำคัญในการช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสในการถ่ายทอดศักยภาพที่มีอยู่ของตนเอง รวมทั้งการได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ภูมิปัญญา และทักษะร่วมกับบุคคลอื่น โดยจะเป็นการก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงสร้างสรรค์ต่อทั้งตัวผู้สูงอายุเองและครอบครัว ชุมชน สังคม ตามลำดับ

การเมืองนับว่า เป็นกิจกรรมทางสังคมประการหนึ่ง (วิษณุ บุญมาร์ตน, 2549, หน้า 6) จะเห็นได้ในปัจจุบันผู้สูงอายุเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองมากมายหลายรูปแบบ การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่น สามารถจะกระทำได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ยกตัวอย่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการนิติบัญญัติ โดยการลงชื่อถอดถอนนักการเมือง รวมถึงการมีส่วนร่วมในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เป็นการร่วมอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของผู้สูงอายุร่วมกับภาครัฐ นอกจากนี้ ผู้สูงอายุยังสามารถมีสิทธิที่จะได้รับรู้ข่าวสารต่างๆ ของทางราชการ และสิทธิการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ เป็นต้น นอกจากการมีส่วนร่วมในทางตรงแล้วผู้สูงอายุยังสามารถมีส่วนร่วมในทางอ้อม ได้แก่ การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนที่จะไปทำหน้าที่เป็นตัวแทนในสภา การจัดตั้งและเป็นสมาชิกพรรคการเมือง โดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมของพรรคการเมือง การช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ตลอดจนการมีส่วนร่วมในโครงการของชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนหรือการผลักดันจากนักการเมือง หรือพรรคการเมืองที่ตนสนใจ

ทั้งนี้ เพราะการพัฒนาประเทศไทยขึ้นกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ซึ่งอย่างน้อยจะต้องมี 4 มิติ ได้แก่ การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้ง 4 มิติ มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน ชับซ้อนอย่างมีลักษณะอัมพัทธ์ปัจเจก โดยมีการเมืองเป็นฝ่ายบริหารจัดการประเทศตั้งแต่ชุมชนท้องถิ่นถึงระดับชาติ การเมืองเป็นเรื่องอำนาจในการจัดสรรผลประโยชน์ในสังคม เป็นตัวกำหนดกิจกรรมของสังคมนั้นๆ ในทุกแห่งทุกมุม โดยอำนาจในการจัดสรรผลประโยชน์ในสังคมนั้นๆ จะต้องเป็นไปอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน (ประทาน คงฤทธิ์ศึกษากร, 2554, หน้า 20)

การเมืองในระดับท้องถิ่น นับว่าเป็นกิจกรรมทางสังคมที่ผู้สูงอายุได้เข้าไปมีส่วนร่วมด้วยเช่นกัน เนื่องจากมีความใกล้ชิดกับท้องถิ่นของตนและต้องการที่จะมีส่วนร่วมนำประสบการณ์ ความรู้ และสติปัญญาที่มีไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นของตน ในปี พ.ศ.2557 พบว่า ผู้สูงอายุไม่สามารถเข้าถึงบริการ/กิจกรรมในด้านต่างๆ ได้อย่างครบถ้วน (แผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุจังหวัดนครนายก ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2558-2560, หน้า 9) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย โดยมีสาระสำคัญในการคุ้มครองส่งเสริม ขยายสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ลดการผูกขาดอำนาจรัฐและเพิ่มอำนาจให้แก่ประชาชน การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมือง นับได้ว่า เป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญ เนื่องจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น เป็นรูปแบบหนึ่งตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน โดยมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการปกครองในระบอบ

ประชาธิปไตย เพราะจะเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงระดับการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศนั้นๆ ซึ่งรัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมในทางการเมือง

ประเทศไทยเปลี่ยนรูปแบบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมาตั้งแต่ปี 2475 ปรัชญารากฐานที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตยคือ ธรรมชาติของมนุษย์ (Human nature) มนุษย์โดยธรรมชาติส่วนใหญ่เป็นผู้มีเหตุผล เสรีภาพของมนุษย์ (Liberty) ถือว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับเสรีภาพภายใต้สัญญาประชาคม ตามแนวคิดของรูสโซ ผู้ทรงอำนาจอธิปไตย คือ ประชาชนที่มารวมตัวกัน ความเท่าเทียมกันของมนุษย์ (Equality) มนุษย์ มีความสามารถที่แตกต่างกันแต่โดยธรรมชาติ มนุษย์มีความเท่าเทียมกันในโอกาสที่จะมีชีวิตที่ดี ในสังคม และอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (Popular sovereignty) (สมบัติ อารังธวังศ์, 2553, หน้า 33-35) หลักการของการเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้แก่ หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน หลักเสรีภาพ หลักความเสมอภาค หลักเสียงข้างมากและหลักกฎหมาย (กรมการ ทองธรรมชาติ, 2531, หน้า 120) และรูปแบบการเมืองประชาธิปไตยประเทศไทย ได้เลือกรูปแบบการควบอำนาจ (Fusion of power) หรือโดยทั่วไปเรียกว่าระบบรัฐสภา (Parliamentary system) เป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมาจากประเทศอังกฤษ (กรมการ ปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2550, หน้า 4-5) โดยที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคมและเป็นสัตว์การเมือง “ไม่ว่าคุณจะทำอะไรก็เกี่ยวข้องกับการเมืองหรือไม่ แต่การเมืองจะเกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตของคุณอย่างแน่นอน” นั่นก็คือ การเมืองจะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชีวิตการดำรงชีวิตทุกด้านทุกมิติ เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การเมืองจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในภาพรวม

ตลอดระยะเวลาเกือบ 80 ปี การเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยยังมีปัญหาอยู่มากมาย ทั้งปัญหาเชิงระบบ เช่น รัฐธรรมนูญ กฎหมายประกอบ สถาบันรัฐสภา พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ เป็นต้น และปัญหาคนทางการเมืองซึ่งเกิดจากการหล่อหลอมทางสังคมการเมืองไทย ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ อุดมการณ์ ทศนคติ ค่านิยมที่เป็นแนวโน้มของการรับรู้ อารมณ์ ความรู้ และการประเมินคุณค่า ส่งผลต่อพฤติกรรมที่มีต่อระบบการเมืองก่อตัวสะสมเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่ไม่เอื้อและไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่มีรากฐานมาจากกลุ่มประเทศตะวันตก ส่งผลต่อรูปแบบการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองก่อผลให้ได้ลักษณะการเมืองที่ไม่พึงประสงค์เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศ เช่น การใช้เงินเป็นใหญ่ การผูกขาดอำนาจทางการเมืองโดยคนจำนวนน้อย คนที่มีความสามารถเข้าสู่ระบบการเมืองได้ยาก การทุจริตประพฤตมิชอบ เผด็จการโดยระบบรัฐสภา การต่อสู้ขัดแย้งเรื้อรังและความไร้เสถียรภาพทางการเมืองการบริหารและทางนิติบัญญัติ และขาดสภาวะผู้นำทางการเมือง นับวันปัญหาการใช้เงินเป็นใหญ่มีความรุนแรงมากขึ้นจนกลายเป็นการเมืองเงินตราหรือธนาธิปไตย (Money politic) จนนำไปสู่ความขัดแย้งและรุนแรงอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ท่ามกลางบริบทสังคมโลกทุนนิยมที่ไร้พรหมแดน การแก้ปัญหาในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตดูเหมือนว่าจะเน้นหนักไปที่การแก้ปัญหาเชิงระบบโดยเฉพาะรัฐธรรมนูญ ซึ่งปรับแก้และพัฒนาได้ระดับหนึ่ง แต่ปัญหารากฐานการพัฒนาประเทศที่เกิดความเหลื่อมล้ำ ไม่เป็นธรรม ที่นอกจากไม่ได้รับการแก้ไขแล้ว ซ้ำร้ายจะมีมากขึ้น การพัฒนาทางการเมืองโดยกระบวนการประชาธิปไตยที่สำคัญที่สุด คือ การเมืองภาคประชาชนหรือ

การเมืองภาคพลเมือง ทั้งที่ไม่เข้าใจและเข้าใจไม่ตรงกันที่ส่งผลต่อปัญหาความขัดแย้งรุนแรง จนสังคมเรียกหาการปรองดอง สมานฉันท์ สงบสุข และยั่งยืนของการเมืองทุกระดับ ทำอย่างไรให้คนไทย โดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่น อันหมายถึง การปกครองท้องถิ่นที่เป็นรากฐานสำคัญของประชาธิปไตย ระดับชาติ มีวัฒนธรรมทางการเมืองที่ถูกต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรมประชาธิปไตย ซึ่งหมายถึง การหล่อหลอมมาตั้งแต่ความรู้ ความเข้าใจ อุดมการณ์ ความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติและพฤติกรรม ที่ถูกต้องเหมาะสม เอื้อต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมทาง การเมือง และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทางการเมืองจึงต้องมีลักษณะรูปแบบและยุทธศาสตร์ ที่ถูกต้องเหมาะสมมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเฉพาะองค์ความรู้ด้านการสร้างวัฒนธรรมและพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง นอกเหนือจากการมุ่งพัฒนาที่มุ่งเน้นไปที่ระบบมากเกินไปจนลืมนึกพัฒนาคนทางการเมืองที่ต้องควบคู่กันไป ซึ่งวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น และ 2) เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา “แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก” เนื่องจาก ผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายก ปัจจุบันมีการจัดตั้งรวมกลุ่มตั้งชมรมต่างๆ ขึ้นมามากมาย เช่น ชมรมไทยพวน ชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายก ชมรมหนุ่มสาวเหลือน้อย เป็นการรวมตัวและสร้างความเข้มแข็ง ทางสังคม ในการพบปะรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ความสามารถ เพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนและสังคม หลังจากการเกษียณอายุจากการทำงาน โดยใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่ผ่านมาเข้ามาช่วยในการพัฒนาท้องถิ่น ผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายก ได้รับการยอมรับเข้าไปมีส่วนร่วมให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนการทำงานของภาครัฐ ในการพัฒนาท้องถิ่นชุมชนของจังหวัด ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และการเมือง ทำให้ท้องถิ่นและจังหวัดได้รับชื่อเสียงจากการได้รับรางวัลด้าน ศิลปและวัฒนธรรม ของชมรมไทยพวน โดยการนำของผู้สูงอายุ อีกทั้งยังเข้ามีส่วนร่วม เป็นประธานกรรมการการเลือกตั้งเขตที่ 1 เป็นประธานคณะกรรมการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา เขตที่ 1 ในจังหวัดนครนายก และในระดับประเทศก็ได้รับเชิญเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิรูปประเทศไทย ในยุคปัจจุบันเป็นกรรมการในการวางแผนและพัฒนาท้องถิ่นและจังหวัดในด้านต่างๆ มากมาย การ ลงสมัครเข้ารับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นและจังหวัดที่มีผู้สูงอายุให้ความสนใจในการลงสมัครรับเลือกตั้งมากขึ้นโดยเฉพาะในตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่น ตำแหน่งผู้บริหารท้องถิ่น ปี พ.ศ. 2554 คิดเป็นร้อยละ 45.77 ปี พ.ศ.2555 คิดเป็นร้อยละ 7.24 ปี พ.ศ. 2556 คิดเป็นร้อยละ 11.04 ตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่น ปีพ.ศ.2554 คิดเป็นร้อยละ 54.23 ปี พ.ศ.2555 คิดเป็นร้อยละ 92.76 ปี พ.ศ.2556 คิดเป็นร้อยละ 88.96 ลดลงก่อนที่การเมืองไทยจะเข้าสู่วิกฤตการณ์ทางการเมือง พ.ศ. 2556-2558 ดังตารางที่ 1-2

ตารางที่ 1.1 แสดงจำนวนการลงสมัครผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น ระหว่างปี 2554-2556 (คน)

ที่	ตำแหน่ง (ลงสมัครรับเลือกตั้ง)	ปี 2554 จำนวน (คน)	ปี 2555 จำนวน (คน)	ปี 2556 จำนวน (คน)
1	ผู้บริหารท้องถิ่น	54	16	18
2	สมาชิกสภาท้องถิ่น	64	205	145

ที่มา : สถิติข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดนครนายก ณ วันที่ 21 มีนาคม 2560

ตารางที่ 1.2 แสดงจำนวนร้อยละของลงสมัครผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น ระหว่างปี 2554-2556 (ร้อยละ)

ที่	ตำแหน่ง (ลงสมัครรับเลือกตั้ง)	ปี 2554 จำนวน (ร้อยละ)	ปี 2555 จำนวน (ร้อยละ)	ปี 2556 จำนวน (ร้อยละ)
1	ผู้บริหารท้องถิ่น	45.77	7.24	11.04
2	สมาชิกสภาท้องถิ่น	54.23	92.76	88.96

ที่มา : สถิติข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดนครนายก ณ วันที่ 21 มีนาคม 2560

ซึ่งจะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายก ให้ความสนใจการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นโดยเริ่มจากในระดับท้องถิ่นของตน และพัฒนาสู่ระดับจังหวัด และในระดับประเทศต่อไป จากข้อมูลนี้แสดงว่า ผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายก ภายหลังเกษียณอายุ การทำงานต้นตัวและให้ความสนใจกับการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองและทางสังคมมากขึ้น เพื่อใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์มาพัฒนาให้เกิดประโยชน์กับท้องถิ่นและจังหวัดของตน ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของผู้สูงอายุ ในจังหวัดนครนายก และนำผลการศึกษาทำให้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ในระดับท้องถิ่น ตลอดจนสร้างแนวทางพัฒนาทางการเมืองของผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก
2. เพื่อศึกษานโยบายที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก
3. สร้างแนวทางการพัฒนาการเมืองของผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่นที่สอดคล้องกับนโยบายผู้สูงอายุตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564)

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง แนวคิดและนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ การปกครองท้องถิ่นในจังหวัดนครนายก

ขอบเขตการดำเนินงาน / ระเบียบวิธีวิจัย

ขอบเขตประชากร

ประชากรที่ศึกษา ครั้งนี้ ได้แก่ ผู้สูงอายุ ทั้ง 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนครนายก อำเภอบ้านนา อำเภอองครักษ์ และอำเภอปากพลี ในจังหวัดนครนายก

ขอบเขตระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษา 12 เดือน

นิยามศัพท์เฉพาะ

แนวทางการพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น ให้มีความทันสมัยกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน เป็นการพัฒนาเปลี่ยนแปลงที่จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และสังคมโดยรวม ในทุกๆ ด้าน

การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมที่ประชาชนกระทำหรือดำเนินการทางการเมืองด้วยความสมัครใจหรือได้รับการจูงใจ หรือการโน้มน้าวจากภายนอก เช่น บุคคลอื่น พรรคการเมือง หรือสถานการณ์ เพื่อต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ ในกิจการต่างๆ ของรัฐ โดยประชาชนได้กระทำการต่างๆ ทั้งที่เป็นทางตรงและทางอ้อม อาจเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่อง และใช้วิธีที่ถูกต้อง โดยได้รับการยอมรับตามกฎหมายหรือไม่ ก็ตาม การกระทำนั้นมุ่งประสงค์ที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะ และการเลือกผู้นำทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นระดับชาติหรือระดับท้องถิ่นโดยเน้นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องเป็นการกระทำโดยสมัครใจ

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการนิติบัญญัติ โดยการลงชื่อถอดถอนนักการเมือง รวมถึงการมีส่วนร่วมในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เป็นการร่วมอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของผู้สูงอายุร่วมกับภาครัฐ นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังสามารถมีสิทธิที่จะได้รับรู้ข่าวสารต่างๆของทางราชการ และสิทธิการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ เป็นต้น นอกจากการมีส่วนร่วมในทางตรงแล้วผู้สูงอายุยังสามารถมีส่วนร่วมในทางอ้อม ได้แก่ การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ผู้แทนที่จะไปทำหน้าที่แทนในสภา การจัดตั้งและเป็นสมาชิกพรรคการเมืองโดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมของพรรคการเมือง การช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมในโครงการของชุมชน ที่ได้รับการสนับสนุนหรือการผลักดันจากนักการเมือง หรือพรรคการเมือง

การเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลกลางให้อำนาจหรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีโอกาสในการปกครองร่วมกันทั้งหมด หรือบางส่วนในการบริหารท้องถิ่น

ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีชีวิตและมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปที่ได้รับเบี้ยยังชีพรายเดือนจากรัฐบาล ในจังหวัดนครนายก ทั้ง 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนครนายก อำเภอบ้านนา อำเภอองครักษ์และอำเภอปากพลี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ด้านวิชาการ

สามารถนำแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของผู้สูงอายุไปใช้เพื่อเป็นข้อมูลต่อยอด ในการจัดทำแผนพัฒนาหรือส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ ต่อไป

ด้านสังคมและชุมชน

สามารถนำผลแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของผู้สูงอายุไปสร้างแรงกระตุ้น และผลักดันให้ผู้สูงอายุเห็นถึงคุณค่าและศักยภาพของตน ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและชุมชน